

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

שמיני (פרה) תשב"ז (חלק ב)

פקרכי אקדש, ועל פני כל העם אקבד

- במדרש פליאה: כשמתו נדב ואביהוא שאלו מלאכי השרת אם כן למה קרעת הים לישראל, ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה • בזהר הקדוש: נשמת נדב ואביהוא נכנסו אחר כך בפינחס זה אליהו, ונמצא שהם יבשרו הגאולה • בביאת אליהו להחזיר את ישראל בתשובה, יתרבה הכבוד שמים באופן נפלא • הצדיקים בחייהם מרבים כבוד ה' והיראת שמים בהדרור, והסתלקותם גורם לירידת הדורות • וידם אהרן, כי שמח בגודל הכבוד שמים שעתיד לצאת מבניו • הרה"ק מלובלין: הקב"ה ישלח כח לצדיקים להחזיר את ישראל בתשובה כבקשת כנסת ישראל השיבנו ה' אליך ונשובה, ועי"ז יתקיים שובו אלי ואשובה אליכם •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ישראל לא יעשו ענף להם, וכבר נאמר ואל תשכן בארץ ענף (ויקרא יד).
צו מגרב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

14 מינוט מתוך 64 זייער קלאר ★★★★★

לשון קדשו - קונטרס רסט (חלק ב)

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
327.2 → 3 → 16

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו: 929-522-1515
דורך 1 דערנאך 937 צו הערן די רעקארדינגס. פאר הערות דרוק 3

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזַכְרוֹן •

כ"ק מרן רבי משה בן הגה"ק רבי חיים צבי זצלה"ה
אבד"ק סאטמאר - בעל ברך משה
יומא דהילולא כ"ו ניסן תשס"ו

הרבני החסיד המופלג, יראתו קודמת לחכמתו, לב טוב ובעל
מדות, רבוק בדרכי הצדיקים ובמסורת אבות, עשה תורתו
קבע ויגע בסוגיות הש"ס, ונפשו קשורה בתורת רביה"ק זי"ע
הרה"ח ר' ישראל ז"ל זילבערשטיין
בן הגה"צ ר' שמעון זצ"ל (דומ"ץ בק"ק פעסט)
נפטר ז' ניסן תש"פ

הגה"צ איש חסיד, חפץ חסד, והיה משמח לבבות נשכרות,
שפתותיו נטפו דברי אמונה, מספרי הצדיקים ומקבלת אבותיו
דבק נפשו מנעוריו לרבינו זי"ע בדרכו ובדברי תורתו
הרב אברהם משה זצ"ל קרוים
אב"ד שפתי חן מאפאלמאן
בן הגה"צ ר' שמואל זצ"ל - מח"ס שפתי חן
נפטר מ' ניסן תש"פ

האשה החשובה יראת ה' היא תתהלל
מרת ריזל נחמה ע"ה בת ר' יודא הלוי ז"ל
אשת הרה"ח ר' חיים שמואל וואלהענדלער ז"ל
נפטרה כ"ד ניסן תש"פ

האשה החשובה יראת ה' היא תתהלל
מרת נחמה ע"ה בת ר' יעקב יוסף ז"ל
אשת הרה"ח ר' יעקב פאזנער ז"ל
נפטרה כ"ד ניסן תש"פ

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפרשת שמיני

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת.

ב

באומרו קח לך עֵגֶל, פירש רש"י: להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה, על מעשה העגל שנעשה ודקדקו המפרשים ארוף וּוָאס' ס'שטייט קח לך'.
[און] רש"י זאָגט* [דהכוונה] להודיע, להודיע שנתכפר לו עֵוֶן הָעֵגֶל דורך דעם.

ג

קושיא א

ומה שקשה הלא אין קטיגור נעשה סניגור, וכמו בעבודת יום הכיפורים שאינו משמש בבגדי זהב. כבר תירצו המפרשים דלא קפדה תורה בהכי רק בעבודה הנעשה בקדשי קדשים, ולא בעבודה הנעשה בחוץ. אבל הקשו עוד, דסוף סוף לא ידענו האך היתה היריעה על ידי קרבנות המילואים, שנתכפר לו מעשה העגל.
(א) פּלאָגן זיך אַלע מפרשים^ה, וויאזוי ווייסט מען דאָס פון דעם.
פון דעם איז די יִדְיעָה? וואָס איז די יִדְיעָה.

ד

[ומה שהקשו עוד בזה]^ב איי ס'איז דאָך אין קטגור נעֶשֶׂה סניגור, [וכמו שאמר^ג דמטעם זה אין הכהן גדול משמש ביום כיפור בבגדי זהב, ואם כן האך יכול אהרן לכפר על חטא העגל עם עֵגֶל בֶּן בָּקָר].

[אמנם על זה] ענטפערט מען דאָך דעם תירוץ, ווייל בחוץ, עֲבוּדָה הַנֶּעֱשֶׂה בַּחוּץ מעג מען. [ומה שאמרו שלא לשמש בבגדי זהב, הוא רק בעבודת פנים שבקדשי קדשים].

* ברש"י (ט, ב): קח לך עגל. להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה, על מעשה העגל שנעשה.

^ב כן הקשה במזרחי (שם, ועיי' בשאר מפרשי רש"י), שכתב על דברי רש"י אלו וז"ל: וזה הטעם עצמו אמרו על העגל שהביאו הציבור, ששם אמרו (תורת כהנים כאן, פסקא ג) וכו' יבא עגל ויכפר על מעשה העגל וכו'. וואס תאמר, איך יכפר העגל על מעשה העגל, והא אין קטיגור נעשה סניגור, כדנתן בפרק ראווה ב"ד (ר"ה כו). כל השופרות כשרין חוץ משל פרה. ואמר עולא היינו טעמא כדרב חסדא, דאמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. הכא נמי אין קטיגור נעשה סניגור. ופירש רש"י, זהב העגל ושופר של פרה, קטיגור דעגל הוא (המשך דבריו בתירוצו מובא להלן). [וכן הקשו שאר מפרשי רש"י].

^ג בגמרא ראש השנה (כו). עיי"ש. וכבר הובא דברי הגמרא בתוך לשון המזרחי דלעיל.

^ד במזרחי שם (בהמשך) בתירוצו: יש לומר, דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור אלא באותן שעבודתן בפנים, אבל באותן שעבודתן בחוץ, כגון הכהן הלוכש בגדי זהב בעבודת חוץ, וכגון פר החטאת ועגל החטאת, וכל הפרים של מוספי המועדים ושל ראשי חדשים שאין עבודתן בפנים אבל במזבח החיצון, לא קאמרינן. דהא בגמרא (ר"ה שס) פריך והא איכא בגדי זהב מבחוץ, ומשני 'מבפנים' קאמרינן, 'מבחוץ' לא קאמרינן. והדר פריך, אי הכי שופר נמי מבחוץ הוא, ומשני, כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי. ואם תאמר, תינח בפרים של חטאת חצוניות, שאין עבודתן בפנים אלא בחוץ. בפרים של חטאת פנימיות, כגון פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ופר יום הכיפורים שעבודתן בפנים, מאי איכא למימר. יש לומר, כיון דחטאות פנימיות אינן נכנסין מהן בפנים אלא דמן בלבד, אין בכך כלום, מפני שכבר נשחנה מראיתן ואינו ניכר בדם. שכבר הקשו על זה בגמרא (שם) והא איכא דם הפר, ותירצו הואיל ואישתני אישתני. ופירש רש"י, הואיל ואישתני להיות דם ואין מראית הפר ניכר בו, אישתני מלהיות קטיגור. (והמשך דברי המזרחי מובא להלן בהערה ה).

ובגור אריה (שם, אות ז): להודיע שמכפר לו כו'. יש מקשים, והלא אין קטיגור נעשה סניגור, ואיך היה עֵגֶל מכפר על מעשה העגל שעשאו. ואין זה קשיא, דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור אלא ככהאי גוונא, כמו כהן ביום הכיפורים וכו', דביוה"כ אינו רוצה לכפר על מעשה עגל רק על שאר חטאים, ואם יכנס בבגדי זהב לכפר על שאר חטאים יהיה קטיגור וכו', אבל במקום שהוא בעצמו בא לכפר על אותו חטא, יותר טוב אם ישוב בתשובה באותו דבר בעצמו וכו'. ועוד יש לומר, בחוץ שאני, לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, ועיי' בפרשת אחרי מות. אן קשיא, דפְּרָה יִדְעָה לא ניתנה לאהרן. משום דאין קטיגור נעשה סניגור (רש"י חקת יט,

ה

[אמנם אכתי קשה]^ה נו הַפֶּלֶל, [אָבְעַר] וויאָזוי ווייסט מען פון דעם אַז הקדוש ברוך הוא איז מְכַפֵּר [לו] דעם חטא [העגל].

ו

קושיא ב

ברש"י: לפי שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש, לָפֶךְ נִבְחַרְתָּ

וַיֹּאמֶר [משה אַל אֶהְרֶן] קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֶת עֲלִיתְךָ.

זאָגט רש"י (ט, ד), לפי שהיה אהרן בוש וַיֵּרָא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש, לָפֶךְ נִבְחַרְתָּ.

ז

ודקדק הישמח משה, דהלא כיון שהיה בוש, היה לו טעם בדבר, ואם כן במה דחה משה זאת באומרו לָפֶךְ נִבְחַרְתָּ (ב) פרעגן די מפרשים, דער ישמח משה איז מְאָרִיד¹ אין דעם אויך², מיט פֶּשֶׁטִּים. [דהנה] לכאורה ס'מוז דאָך זיין אַ טַעַם פאַרוואָס ער האָט זיך געשעמט, [ואם כן] האָט ער דאָך אים גאַרנישט געענטפערט. ס'איז דאָך געווען עפעס אַ טַעַם, [ומשה] ער זאָגט דאָך גאַרנישט [לשלול הסיבה, רק אמר לו בסתם] למה אתה בוש, לָפֶךְ נִבְחַרְתָּ. נו אָבער ער שעמט זיך [ובמה הסיר הבושה ממנו בזה].

ח

ובפשטות סיבת בושותו של אהרן, הוא עבור עשיית העגל, וא"כ לא נזכר בדברי משה שום דחייה על זה [והסיבה שהיה בוש הוא בפשטות] ווי דער מדרש זאָגט³ [ווייל] ס'איז פאַר אים געשטאַנען [לפני עיניו] דער עוֹן חֲטֵא הָעֵגֶל.

(כ), אף על גב דפרך אָדומָה נעשית בחוץ ולא מבפנים. ולחירוק קמא גם כן קשה, דהא פֶּךָ אָדומָה באה לכפר על מעשה עגל (רש"י שם), ואמרינן אין קטיגור נעשה סניגור. ויש לומר, דהא [ו]אמרינן הכא דעדיף כשבא לכפר על אותו חטא - היינו כשיש לו כפרה גם כן, כגון שהיה עגל לאהרן, אבל הפרה, על ישראל היתה מכפרת ולא על אהרן, איך יהיה הקטיגור מכפר, ואפילו בחוץ אין קטיגור כמו זה נעשה סניגור.

^ה כן הקשה במזרחי שם (בהמשך): אבל מה שאמר להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל, לא ידעתי היאך הודיע זה. אם בעבור שנראה להם כבוד ה' על ידי הקרבנות הללו, שמוֹרָה שנתכפר לו, דאם לא כן לא היה ה' נראה בקרבנות שנעשו על ידו, אי הכי אפילו בלא עגל נמי ידענו זה, שמכיון שנראה להם כבוד ה' על ידי הקרבנות שהקריב, ידענו שכבר נתכפר עונו, דאם לא כן לא היה נראה כבוד ה' על ידי הקרבנות שנעשו על ידו. ויש מפרשים מפני שהחוטאים בדבר אחד נזופים בו, אין מדרכם שישתמשו באותו דבר ואפילו שיוזכירוהו בפייהם, כל עוד שלא נתכפר להם עון ההוא, מפני שעל ידי שהוא משתמש בו או מזכירו בפיו נזכר עונו. ולכן בהכרח, כשהם רואים את אהרן עכשיו שהוא מקריב העגל שחטא בו ואינו ירא פן יזכר עונו, נודע להם שבודאי נתכפר לו עון העגל. ואין זה נכון, דאם כן היה ראוי לומר להודיע "שכבר נתכפר" לו, לא "שמכפר" לו. ועוד היה לו לומר להודיע "על ידי עגל זה שכפר לו", לא "שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה", כי לפי דעתם ההודעה היא על ידי העגל, לא הכפרה. ועוד היכן מצא זה רש"י, והלא לא מצינו לרז"ל בשום מקום שיאמרו אלא שהעגל בא לכפר על מעשה העגל, וכן כתב רש"י עצמו בפרשת תצוה (כט, א) לָקַח פֶּר אֶחָד, "לכפר" על מעשה העגל שהוא פר, לא "להודיע שמכפר לו", או שנתכפר לו מעשה העגל, כמו שכתוב פה.

¹ בישמח משה בפרשתו (ד"ה ויאמר משה אל אהרן): לְבָאָר הָא דפירש רש"י שהיה אהרן בוש, ואמר לו משה למה אתה בוש לכן נבחרת, עד כאן. ויש לדקדק דלמה באמת היה אהרן בוש. ועוד דודאי כיון דהיה בוש, היה טעם גדול בדבר, ואם כן במאי דחה אותו משה. [ועי"ש בתיורצו כמה דרכים בזה].

² סגנון הדברים: דער ישמח משה איז אויך מאריך אין דעם.

³ בתורת כהנים ריש פרשתו (פסקא ח) וילקוט שמעוני (רמז תקכא): קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. מְשָלוּ מִשָּׁל למה הדבר דומה, למלך בשור דם שנשא אשה והיתה מְתֻיֶּשֶׁת מלפניו, נכנסה אחותה אצלה אמר לה הֲגִיֵּס דעתך בואי ושמשי את המלך. כך אמר ליה משה לאהרן, אהרן אחי למה נבחרת להיות כהן גדול, לא תתשרת לפני המקום? הֲגִס דעתך, בוא וְעִבַד עבודתך. ○ ויש אומרים, שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור, והיה מתירא ממנו. נכנס משה אצלו ואמר לו, אהרן אחי ממנו אתה מתיירא? הֲגִס דעתך בוא וקרב אליו, לכן נאמר קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. ○ ויקרב אהרן אֶל הַמִּזְבֵּחַ בזריות.

לשון שמיני (פרה) תשכ"ז (חלק ב) **קדשו** ה

ואדער ווייל דער שטן האָט געברענגט דמות שור אויף אַהער. אזוי שטייט גאַר אין מדרש א' דעה"ט.
און דער רמב"ן ברענגט עס אויך.

ט

נו וואָס האָט ער אים געענטפערט [באומרו למה אתה בוש, לָכֶּךָ נִבְחַרְתָּ].

י

קושיא ג

בענין מעשה נָדָב וַאֲבִיהוּא, יש להבין מה היה סיבת מיתתו. וחכו"ל טרחו בכמה אנפין למצוא מעם בזה [להלן כתיב] וַתֵּצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי ה', די מעשה פון נָדָב וַאֲבִיהוּא.
ג [וכבר נתקשו להבין סיבת מיתתם, כי הלא היו צדיקים גדולים].

יא

אין אַמְת'ן אַריין, האָט קיין שיעור נישט [מה שטרחו לפרש בזה].
אין דברי חכמינו ז"ל [איז דאָ] כְּמָה פֿלוגתות [לבאר] 'וואָס' דער חטא איז געווען, [דבמדבר רבה אמרו]^א על שהקריבו, על הקריבה [ועל אש זרה] .. שלא נטלו רשות, הורו הלכה בפני רבם^ב. אָן א' שיעור [טעמים שטרחו לבאר בזה]^ג.

^ט וכמו שמבאר הרמב"ן (כדלהלן) בכוונת ב' הדיעות שבתורת כהנים.

^א ברמב"ן (ט, י) הביא לשון התורת כהנים, ומפרשו אחר כך כן וז"ל: וטעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר (תהלים נא, ה) וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד, והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו. ולכן אמר לו הגם דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך, שכבר רצה אלקים את מעשיו. ○ ואחרים מפרשים [היינו היש אומרים שבתו"כ] שהיה השטן מראה לו כן. כמו שאמרו שם (כתוב"כ פסקא ג) [ויאמר אל אהרן קח לך עֵגֶל גֹּוֹר, מלמד שאמר לו משה לאהרן], אהרן אחי אף על פי שנתרצה המקום לכפר עונותיך צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שזא יבטיחך במיתתך למקדש וכו'.
^א בויקרא רבה (כ, ח) [תנחומא (אחרי סימן ו): בר קפרא בשם רבי ירמיה בן אלעזר אמר, בשביל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן. על הקריבה, ועל הקריבה, על אש זרה, ועל שלא נטלו עצה זה מזה. על הקריבה, שנכנסו לפני ולפנים. ועל ההקריבה, שהקריבו קרבן שלא נצטוו. על אש זרה, אש מבית כירים הכניסו. ועל שלא נטלו עצה זה מזה, שנאמר (י, א) אִישׁ מִקְרָתוֹ, איש מעצמו עשו, שלא נטלו עצה זה מזה. ○ א"ר ירמיה בן אלעזר בד' מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן, ובכולן מזכיר סורחנן, כל כך למה, להודיעך שלא היה בידם אלא עון זה בלבד. א"ר אלעזר המודעי, בא וראה כמה מיתתן של בני אהרן יקרה לפני הקב"ה, שכל מקום שמזכיר מיתתן מזכיר סורחנן, כל כך למה, להודיעך שלא יהא פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בידם בסתר שעל ידי כן מתו.

^ב בגמרא עירובין (טג). ויומא (גג): תניא רבי אליעזר אומר, לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן. מאי ירוש, ונתנו בני אהרן הפכה אש על המזבח (ויקרא א, י), אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיט. [וכן הוא גם בויקרא רבה (שס, י) ותנחומא (שס)].

^ג עיין עוד בתנחומא (שס): רבי מני דשאב ור' יהושע דסכנין בשם רבי לוי, בשביל ד' דברים מתו בניו של אהרן, ובכולן כתיב בהן מיתתו, על שנכנסו בלא רחיצת ידיים ורגלים וכו', ועל ידי שנכנסו מחוסרי בגדים וכו', ועל ידי שלא היה להם בנים וכו', ועל שנכנסו שתיי יין למקדש וכו' וכו'. ○ אבא חנין אומר שלא היה להם נשים וכו', א"ר לוי שחוצים היה הרבה והיו אומרים איזו אשה הוגנת לנו, הרבה נשים עגונות היו יושבות וממתנות להם, והם אומרים אחי אבינו מלך, ואבינו כהן גדול, אחי אמונו נביא, ואנו סגני כהונה, איזה אשה הוגנת לנו. אמר רבי מנחמה בשם רבי יהושע בר נחמיה, עליהם אמר דוד (תהלים עח, ט) בחוריו אָכְלָה אֵשׁ ובחורותיו לא הוֹלְלוּ, למה בחוריו אָכְלָה אֵשׁ, על ידי שבתולותיו לא הוֹלְלוּ וכו' (ההמשך כאן מובא בהערה שאחר זה). ○ ועוד מן הדא, וְאֶל אֶצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ (משפטים כד, יא) א"ר פנחס מכאן שהיו ראויין להשלחת יד. א"ר הושעיה וכי קלורין עלתה עמהן לסיני, דאת אמרת (שם) וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים, אלא מלמד שזנו עיניהם מן השכינה, כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה. רבי יוחנן אמר אכילה ודאי, דכתיב (משלי טז, טו) כְּאֹרֶז פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וַיִּצְוּנוּ קֶעֶב מֶלֶקוֹשׁ. א"ר תנחומא מלמד שהגיסו את לבן ועמדו על רגליהם וזנו עיניהם מן השכינה וכו'. [ועיין עוד באורך בכלי יקר בפרשתן (י, ט) בביאור אלול הטעמים שאמרו חכו"ל בזה. נעניין עוד בזה באור החיים הק' (ריש פ' אחרי)].

און [ווייל] זיי האָבן געזאָגט [אימתי אנו נוהגין שררה על הציבור]^י.
[ואף אנן נימא בה לדרכינו, שהיה בזה ענין נשגב, בהכנה לגאולה העתידה].

יב

קושיא ד

במדרש פליאה לפי נוסח המובא בישמח משה: בשעה שמתו נדב ואביהוא, ענו שרפי
הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. וצריך ביאור שייכות פסוק זה לכאן

(ד) זיי ברענגען אַ מדרש פליאה, אין אַלע מפרשים. בשעה שנכנסו שני פולמסין
דנונא וכו'.

דער ישמח משה^{טו} ברענגט עס מיין איך [נאָר] בקיצור, אָבער ס'שטייט מער
באריכות אין מדרש, אויף אַן אַנדער פּלאַץ^{טז}.

בשעה שנכנסו שני פולמסין דנונא [לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא], ענו שרפי
הקודש, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם (איכה ה, כא).
[וצריך ביאור הכוונה במה שענו כן שרפי הקודש בעת שנשרפו נדב ואביהוא].

יג

קושיא ה-ו

ובשאר ספרים מובא נוסח המדרש פליאה יותר באריכות, כי שאלו מלאכי השרת אם כן למה
קרעת הים לישראל. ועל זה הוא שענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.

אָבער ס'שטייט אָבער נאָך מער באריכות (בשאר ספרים)^{יז}.
בשעה שנכנסו שני פולמסין דנונא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, שאלו
מלאכי השרת אם כן למה קרעת הים לישראל. ענו שרפי הקודש, השיבנו ה' אליך
ונשובה חדש ימינו כקדם.

יד

וצריך ביאור, א [מה שאלו מלאכי השרת על זה מקרעת ים סוף.
ב] ומה ענו שרפי הקודש על שאלתם, מהפסוק השיבנו ה' אליך ונשובה
איז דאָך אַ פּלאַ [דער מדרש].

ולהלן בהמשך הדרוש (בחלק השייך לפרשת פרה, ונדפס בחלק א' של הקונטרס) מביא רבינו עוד טעם מדברי חז"ל,
שגזר כך על אהרן עבור חטא העגל, אלא שתפלתו של משה הועילה מחצה, ומתו שנים מבניו ונשארו שנים.

^י בתנחומא (שם): ועוד מן הדא, וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל ה' אֲתָה וְאֶהְרֶן נָדָב וְאֶבְיָהוּא (משפטים כד, א). מלמד
שהיו משה ואהרן מהלכין תחלה, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהם, וכל ישראל אחריהן. והיו אומרים מתי ימותו
שני זקנים ואנו נוהגים בשררה על הציבור תחתיהם. ○ רבי יודן בשם רבי איבו אמר שניהם אמרו בפיהם זה
לוה, בפניהן אמרו זה לזה. רבי פנחס אומר בלבם הרהרו. ○ אמר רבי ברכיה, אמר להם הקב"ה אל תתהלל ביום
מקח כי לא תדע מה ילד יום (משלי כו, א) הרבה סיחחין מתו ועשו בעוונותיהם שטוחין על גבי אמותיהן.
ובגמרא סנהדרין (נב): וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל
אחריהן, אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. אמר להן הקב"ה,
הנראה מי קובר את מי. אמר רב פפא היינו דאמיני אינשי, נפישו גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני [פירש"י: הרבה
גמלים זקנים שטעונים עורות גמלים יונקין שמתו וכו'].

^{טו} בישמח משה ריש פרשת אחרי (ד"ה בקרבתם): ונקדים מדרש הפליאה, בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך
חוטמיהון של נדב ואביהוא, ענו שרפי הקודש ואמרו השיבנו ה' אליך ונשובה.

^{טז} היינו בשאר ספרים מובא הלשון יותר באריכות.

^{יז} וכן מובא בדמשק אליעזר (בפרשתן, אות לג) בזה"ל: פליאה, כיון שנכנסו שני פליסון בחוטמיהון של בני אהרן,
אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה למה קרעת להם את הים, מיד השיבו שרפי קדש ואמרו השיבנו ה' אליך
ונשובה חדש ימינו כקדם. [וכ"ה בספרו ילקוט אליעזר (ערך מדרשים אות קיא) בשם עיר דוד. ועיין עוד בשינוי קצת בדמשק
אליעזר פרשת אחרי (אות א)].

(ה) וואָס איז די קשײַא (של מלאכי השרת על זה, מענין קריעת ים סוף).
(ו) און וואָס איז דער תירוצן [של שרפי הקודש על שאלתם, בהפסוק הַשִּׁיבֵנוּ ה' וגו'].

טז

קושיא ח

ברש"י: הוא אָשֶׁר דָּבַר לְאֹמֶר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ. היכן דיבר, ונעֲדַתִּי שְׁמָהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי וכו', אמר לו משה, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או כי או כך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד, כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו, כל שכן ברשעים

נאָר וואָס דען, דעם גאַנצן פֿסוק דאַרף מען אויך פֿאַרשטיין.
ער זאָגט [וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן] הוּא אָשֶׁר דָּבַר ה' [לְאֹמֶר] בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ, [ופירש רש"י], והיכן דיבר, ונעֲדַתִּי שְׁמָהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל [וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי (תצוה כט, מג)] [שאמר לו שיתקדש הבית במיודעיו של מקום]^ט.
דאָס גאַנצע ענין ברויך מען פֿאַרשטיין.

יז

ומזה משמע שלא היה סיבת מיתתו עבור איזה חטא, אלא כדי שיתקדש שמו יתברך במיודעיו של מקום [דמה שפירש רש"י, זא] וועגן פֿבוֹד שְׁמִים האָט ער געמיינט מ'וועט נעמען דעם גרעסטן, ער האָט געמיינט שְׁיִתְקַדָּשׁ שֵׁם שְׁמִים – משה רבינו האָט געזאָגט – אוּבִי אוּבִי, עכשיו אני רואה שְׁהֵם גדולים ממני וממך. זיי זענען [זייער] גרויס.
[זיי זענען] פֿאַרדעם אוועק געגאַנגען.
[לפי זה] זעט דאָן אויס גאָר [אז ס'איז] גאַרנישט נישט וועגן אַ חטא, נאָר וואָס דען, איך זאָג ווייל זיי זענען געווען זייער גרויס, האָט מען געוואָלט מְקַדָּשׁ זיין שֵׁם שְׁמִים [מיט זיי].

יח

ואכתי צריך ביאור למה היה צריך ליקח לזה גדולי הדור, ולעשות דין בצדיקים דייקא.
והלא אדרבה כשהצדיקים הם חיים בהדור, או מתרבה יותר הכבוד שמים וקדוש שמו יתברך
(ח) לכאורה ס'איז נישט צו פֿאַרשטיין מיטן שְׁכָל 'דאָך', [מ'זאָל] אוועקנעמען די גרעסטע אין דור? כדי מ'זאָל זיך לערנען, מ'זאָל וויסן אַז מ'ה-דאָך ביי זיי [כל שכן ברשעים, און] מ'זאָל מוֹרֵא האָבן פֿאַר אַן עֲבִירָה.
[שהרי] לכאורה מ'ווייסט דאָך [זא] סְבִיבֵיו נִשְׁעָרָה מָאֵד (תהלים ג, א). [שמזה למדו (בבא קמא ג. ויבמות קא:)] כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה. ואם כן בצדיקים הוא מדקדק יותר, והאיך יש ללמוד מהם קל וחומר להרשעים].

^ט ברש"י (י, א): הוּא אָשֶׁר דָּבַר וגו'. היכן דיבר, ונעֲדַתִּי שְׁמָהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי. אל תקרי בְּכַבְדִּי, אלא בְּמִכְבְּדִי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או כי או כך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. [נמקורו בויקרא רבה (יד, כ) ותנחומא (סימן א), ובגמרא זבחים (קטו:)].

^ט וז"ל רש"י בפרשת תצוה: וְנִקְדָּשׁ, המשכן. בְּכַבְדִּי, שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה אל תקרי בְּכַבְדִּי אלא במכובדים שלי. כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה הוּא אָשֶׁר דָּבַר ה' לְאֹמֶר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ, והיכן דיבר, וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי.

^כ וכמו שפירש עוד ברש"י (י, א): וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד. כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו, כל שכן ברשעים. וכן הוא אומר (תהלים סח, לו) נוֹרָא אֱלֹקִים מִמְּקַדְשֶׁיךָ, אל תקרא מִמְּקַדְשֶׁיךָ, אלא מִמְּקַדְשֶׁיךָ.

פון דעם וועט מען זיך לערנען?

יט

אדרבה, איז דען נישט אַ גרעסער תועלת [להשפעת יראת שמים על הדור], אַז די וואָס זענען אַזוי גרויס, זאָלן 'זיין' אין דור.

ווי זיי זאָגן^{כא} [פשוט במאמר הגמרא]^{כב} לגבי משה מילתא זוטרתא היא, [דכל אותן שהיו אצל משה רבינו, היה היראה אצלם מושג בנקל].

נעבן אַ 'גרויסן', קאָן ער דאָך מ'שפיע זיין יראת שמים, אסאך מער ווי דעם וואָס מ'וועט זיך אַראָפּלערנען [בכל וחומר מהדין שנעשה בצדיקים].

כ

[ומיתת הצדיק] דעם פאַרגעסט מען, [כי] נגזר על המת שישתכח מן הלב [פסחים נד:].

[און ס'איז] אינאָ דומה אַז ער איז 'ב'חיים', איז דאָך 'גאָר אנדערש'.

[שהרי] די דורות ריקן זיך דאָך, אַז ס'פעלט די גרויסע [צדיקים].

כא

מוז מען דאָך פאַרשטיין מיטן שַׁכּל, [דעם ענין פון] וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי.

כב

קושיא ט

גם יש להבין אריכות וכפל הלשון, בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ, וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶכְבֹּד.

ט) דערנאָך [דארף מען פאַרשטיין] די אַריכות לִשׁוֹן, [שאמר בכפילא] הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ, וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶכְבֹּד.

ס'איז גענוג [ער זאָל זאָגן] בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם [ותו לא, ומובן דקאי על תיבת "אקדש", שיתקדש על פני כל העם].

^{כא} בכלי יקר (עקב י. יב.) לגבי משה זוטרתו היא, ומקשים כאן וכי בעבור זה אמר לכל ישראל מה ה' שאל מעמך. ויש מתרצים, "לגבי משה", היינו כשהיו ישראל אצל משה, שהיה מדריכם במדת היראה, אז "זוטרתו היא".

ובתולדות יעקב יוסף (פרשת תולדות, אות ז.) הקושיא וכו' איך אמר לישראל שזוטרתא להם גם כן וכו'. וביארתי וכו' שרצה לומר מי שהיה אז בדורו "לגבי משה" שפתח צינור יראה לדורו, הוי זוטרתא להם גם כן.

ובערכי נחל (פרשת כי תשא:) כי כל מה שבפרט היינו באדם אחד, יש בכלל ישראל, והנה ראש הדור הוא בחינת הלב, וכל הדור הם אבריו, ונודע כי יש בלב איש הישראלי יראה ואהבה מסותרת, איננה נראית על אברים, כי אנו רואים אפילו הגרוע שבישראלים אם יכריחוהו לעבוד עבודת כוכבים ח"ו וכדומה עבירות חמורים, אזי מחשקו וקפצו יורג ולא יעבור מחמת יראת ה' או אהבתו, וכן כשיעמוד להתפלל או ללמוד כאשר ירצה להתעורר לבו ולידע לפני מי הוא עומד יבוא בו יראה ואהבה, ומדוע כל היום הולך אחר לבו אין יראה אין אהבה, אלא מחמת שהיראה והאהבה הוא בחינת אהבה מסותרת בלב, איננה זורחת על אבריו וכו'. וכל זה בפרטות כל איש ישראלי. וכן על דרך זה בכללות ישראל, ולכוונה זו אמרו רז"ל אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, רצ"ל כי משה היה לב הדור וכולם היו אבריו, ואזי גם מי שמצד עצמו לא היה לו יראה בלבד הפרטי, מכל מקום בלבד הכללי שהוא משה רבינו ע"ה היה יראה מרובה מאד, ולכן "לגבי משה", וכמו שכתבו בכזה מקצת המחברים "לגבי משה" דייקא, רצ"ל אותן שהיו אצל משה רבינו ע"ה ובדורו, היה יראה מילתא זוטרתא, כי ברצותו להמשיך היראה מלב אל האברים דבר נקל הוא.

^{כב} בגמרא ברכות (לג.): ואמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים [פירשי': כל הבא על האדם ביד הקב"ה, כגון ארוך קצר, עני עשיר, חכם שוטה, לבן שחור, הכל בידי שמים הוא, אבל צדיק ורשע אינו בא ע"י שמים, את זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים], שנאמר (עקב י. יב.) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ פִּי אִם לְיִרְאָה. אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקב"ה בבית גזיו אלא אורצו של יראת שמים, שנאמר (ישעי' לג. ו.) יִרְאָת ה' הִיא אוֹצְרוֹ. אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא, דאמר רבי חנינא מִשָּׁל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו, דומה עליו ככלי גדול.

לשון שמיני (פרה) תשכ"ז (חלק ב) **קדשו** מ

[און אויב] ווידער וויל ער זאגן [לשון 'אָפּבד', כדי צו] כולל זיין מער. זאל ער זאגן הוא אָפּבד דבר ה' על פני כל העם 'אָפּבד' [ולשון 'אָפּבד' מיותר].

צ' [זאל ער זאגן] הוא אָפּבד דבר ה' על פני כל העם 'אָפּבד' [בלבד].

[אבל עתה משמע] ס'איז דא צוויי זאכן זאגט ער, בְּקִרְבִּי אָפּבדש, [ועל פני כל העם אָפּבד].

[והיה לו לומר] בְּקִרְבִּי על פני כל העם "אָפּבדש", אָדער "אָפּבד".

וואָס איז דער טאָפּלט לשון, וואָס זאָגט ער מיט דעם.

כג

קושיא י

וכן בפסוק וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי, יש להבין כפל לשון קידוש וכבוד

(י) [וכן במה שכתב רש"י] והיכן דיבר, 'וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי'. [באותו פסוק נזכר גם כן ב' לשונות אלו, לשון קידוש ולשון כיבוד].

כד

[אלא דשם לא קשה הקושיא גם 'לפי פשוטו', שהרי] וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי, דאָס איז דאָךְ אַ 'דִּרְשׁ', אל תקרי בְּכָבוֹדִי אלא בְּמִכּוּבְדִי, ס'זאל נִתְקַדַּשׁ ווערן [הבית במידעיו של מקום].

[ולפי פשוטו הכוונה על מה שנתקדש שמו יתברך בבנין המשכן והשראת שכינתו בישראל, ומוכן הלשון וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי שבפרשת תצוה דהיינו שבשכינת כבודי יתקדש שמי. אבל הפסוק שבכאן בפרשתן הלא אף לפי פשוטו קאי על מיתת נדב ואביהוא, ואינו מובן לפי זה כפל הלשון של קידוש וכיבוד, דמשמע שהם ב' ענינים].

[ועכ"פ לדרכינו בביאור הפסוק שבפרשתן, יתיישב דיוק זה גם בהפסוק וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי, ולפי הדרש דקאי על מיתת נדב ואביהוא].

קס

ישוב הקשויות בפרשת שמיני

הקדמה לישוב קושיא ד-ו

(עוד אחר אות קסד)

וועל מיר צוקומען [לבאר המדרש דשאלו מלאכי השרת] לָמָּה קָרַעְתָּ הַיָּם לְיִשְׂרָאֵל, [ומה שענו שרפי קודש הַשִּׁיבְנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה].

קסא

ישוב קושיא ג

לְאָמִיר נָאָר זַעַן [לבאר בתחילה ענין נדב ואביהוא].

[דהנה בענין] מִיתַת נָדָב וְאִבִּיהוּא. אויסער [די] אַלע טַעֲמִים [שאמרו חכז"ל בזה] (וכדלעיל באות יא, ואות טז), - [און] ווי כ'האָב געזאָגט^{כב} [מה שאמרו בגמרא (סנהדרין לד.)] מִקְרָא [אָפּבד] יוֹצֵא לְפָנֶיךָ טַעֲמִים, - לקדש הבית [במידעיו של מקום]^{כד}, און אויף די עֲבֹרוֹת^{כה}. [און אז] מ'האָט געדאַרפֿט נעמען דעם גרעסטן^{כד}, [וכמאמר הכתוב] עַל פְּנֵי כָל הָעָם אָפּבד. דאָ ליגט אָבער 'נאָךְ עפּעס'.

^{כב} לעיל באות ס (הנפס בחלק א' של הקונטרס).

^{כד} כמובא לעיל באות טז, ובלשון רש"י המובא בהערה יח.

^{כה} כמובא לעיל באות יא.

קסב

איתא בזהר חק' כי נשמת נדב ואביהוא נכנסו בפניחם בשעה שיצאה נשמתו זמרי מרוב פחד שרצו להורגו, ופינחס הוא אליהו, ונמצא שנשמת נדב ואביהוא עצמן כלול באליהו, והם יבואו לבשר הגאולה (דהנה) ס'שטייט אין זוהר הקדוש¹¹ [בביאור הפסוק] **פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן** (פינחס כה, יא), [אז] **פִּינְחָס** איז געווען **בֶּן אֶלְעָזָר**, און ער איז געווען **בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן**. פֿאַרוואָס, ווייל נשמת נדב ואביהוא האָבן זיך דאָרט אַרום געדרייט [באוויר], און **פִּינְחָס** איז געווען [יצאה נשמתו מחמת פחד] דורך די מעשה [של הריגת זמרי, כשנתקצבו שבטו של שמעון להורגו, און דעמאָלט] זענען זיי [נָדָב ואֶבְיָהוּא] אַריין געגאַנגען אין **פִּינְחָס'ן**, און **פִּינְחָס** האָט געלעבט דערנאָך מיט נשמת נדב ואביהוא. אזוי שטייט אין זוהר הקדוש.

ממילא איז **פִּינְחָס** [פון דעמאָלט אָן] געווען טאַקע, איז ער געווען [אויך] **בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן**, ווייל ער איז געווען **נָדָב ואֶבְיָהוּא** [שהם בני אהרן].

קסג

[און] ס'איז **פינחס זה אליהו**¹², [ונמצא כי נדב ואביהוא] זענען זיי געשטאַנען [אָנגעגרייט אויף דעם, אז] זיי וועלן מְבַשֵּׁר זיין די גאָולה.

קסד

ובהגאולה העתידה, ובביאת אליהו שיבוא להחזיר את ישראל בתשובה, ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, בזה יתרכבו הכבוד שמים באופן נפלא [והנה] דער גרעסטער כבוד שמים וועט זיין דורך [דעם], ווען ס'וועט אַרויסקומען [דער כבוד שמים, דעמאָלט] ווען **אֵלִיָּהוּ וועט קומען מְבַשֵּׁר זיין** [די גאָולה]. און אזוי ווי דער רמב"ם זאָגט בפירוש אין הלכות מלכים¹³, אַז ס'וועט קומען אַ נביא און ער וועט מְחַזֵּר זיין בתשובה [את כל ישראל], שנאמר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא.

¹¹ בזהר הקדוש (פינחס דף ריז): וְזֶא עֲלָא הַכָּא, וְהָכִי הוּא, דְּבִשְׁעָתָא דְּאַסְתָּלְקוּ [נדב ואביהוא] מִן עֲלָמָא, לֹא הָווּ מְטַמְרִין תַּחוּת גְּדַפֵּי טַנְרָא קְדִישָׁא, מֵא טַעְמָא, בְּגִין דְּכְתִיב (במדבר ג, ד) וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם, דְּאֲזַעֲרִיו דִּיּוֹקְנָא דְּמִלְכָּא, דְּהָא אֵינִין לֹא אֲתַחְזִין לְשִׁמְשָׁא בְּכַהֲנָה דְּבַה. בְּשַׁעְתָּא דְּקָנִי פִּנְחָס עַל בְּרִית קְדִישָׁא, וְעָל בְּגוּ כְּמָה אוֹכְלוּסִין, וְסָלִיק לֶון לְגִיפִין עַל רִמְקָא, לְעִנְיָהוּן דְּכָל יִשְׂרָאֵל, כִּד חֲמָא [פינחס] שְׂבָטָא דְּשִׁמְעוֹן בְּכַמָּה אַכְלוּסִין דְּאֲתוּ לְגַבִּיָּה, פִּרְחָא נִשְׁמַתִּיה מְנִיָּה, וְתֵרִין נִשְׁמַתִּין דְּהוּו עֲרִשְׁרִיאִין בְּלֹא דוֹכְתָא, אֲתַקְרִיבוּ בַּה וְאֲתַכְלִילוּ כְּחֵדָא, וְאֲתַהֲדוּת נִשְׁמַתִּיה לְלִילָא רִוְחָא דְּאֲתַכְלִיל בְּתֵרִין רִוְחִין, וְאֲתַתְּקִפוּ בֵּיה, כְּדִין רִוּוּחַ דְּוִכְתִּיָּהוּ לְמִיָּהוּ כְּהֵנָּא (רבא) מַה דְּלֹא (אֲתַחְזִין) מִן קְדַמְתָּ דָּנָא. וְעַל דָּא כְּתִיב (איוב ד, ז) זָכַר נָא מִי הוּא נָקִי אָבִד, דְּלֹא אֲתַאבִּיד בְּהֵיאָ שַׁעְתָּא, וְלֹא אָבִיד רִוְחִיה כִּד פִּרְחָה מְנִיָּה. וְאִיפֹה יִשְׂרָאִים נִכְחָדוּ (שם), אֲלֵין בְּנֵי אֶהֱרָן, דְּאֲתַהֲדִירוּ לְעֲלָמָא, מַה דְּאָבִד בְּתֵרִיָּהוּן. וְעַל דָּא כְּתִיב בֵּיה בְּפִנְחָס בֶּן עֲזָרָא, וְהָיָה אֶהֱרָן וְהָיָה שְׂבָלִין הַזֶּה, דְּרַעָה לומר פינחס הוא בן של אלעזר, וגם בן של אהרן הכהן].

¹² כמבואר בילקוט שמעוני (פינחס רמו תשעא) אמר רבי שמעון בן לקיש, פינחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה, אתה נתת שלום בין ישראל ובני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' וגו' וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים, רבי אליעזר אומר הסב הקב"ה שמו של פינחס בשמו של אליהו ז"ל מתושר גלעד, מלמד שעשה תשובת ישראל בהר הגלעד שנאמר הנני נתן לו את בריתי, בריית היתה אתו החיים והשלום (מלאכי ב, ה) וכו'.

¹³ ויעיין זה גם בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט, ופרק מז, ובפי' הר"ל שם), ובתרגום יונתן (פינחס כה, יב).
ברמב"ם (מלכים יב, ב): יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם שנאמר (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֵלִיָּה וגו'. ואינו בא לא וכו' אלא לשום שלום בעולם שנאמר (שם) וְהָשִׁיב לָב אֲבוֹת עַל בָּנִים. ומקורו במשנה עדיות (ח, ז), ושם פירש הרמב"ם בפירוש המשניות ז"ל: לפי שמשנה סיפר בביאת המשיח, ולשון התורה (נצבים ל, ד-ו) אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׂמָיִם וגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וגו' וְקָל ה'.

דער 'תְּכָלִית' פון אַלְיָהוּ [אזי, אז] ער וועט קומען [לעתיד לבא] און ער וועט מַחְזִיר בְּתִשּׁוּבָה זיין אידן, פֿאַר דער גאַוּלָּהּ.

איבערדעם מוז ער קומען מיט אַ טאַגִּט פריער.
די אלע אידן בְּכָלִל וועלן טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה.
מ'וועט טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה דעמאָלטס¹.

[און דעמאָלטס] וועט קומען אַלְיָהוּ מיט דעם כַּחַּ [של נשמת נָדָב וְאַבְיָהוּא, שנכנסו בפינחס זה אליהו].

קסה

עוד הקרמה ליישוב קושיא ד-ו

בספרי הרה"ק מלובלין מכאן הוויכוח מה שכנסת ישראל מבקשת תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה, והקב"ה אומר שובו אלי, דשניהם יתקיימו, ע"י שהקב"ה ישלח כח לצדיקים להשפיע השפעות ולהחזיר את ישראל בתשובה, וכלפי חוץ נראה כאילו ישראל התחילו לשוב מעצמם

[והנה] ער זאָגט דאָך, דער לובלינער זאָגט, דער הייליגער לובלינער זאָגט עס, [בענין המבואר במדרש²] אַז דער בורא כל עולמים זאָגט שובו אלי וְאֶשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם (מלאכי ג, ז), און אידן זאָגן תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה (איכה ה, כא).

זאָגט ער³ [אז] ס'קאָן ביידע מְקוּיָם ווערן, אויפאַמאַל. [דורכדעם וואָס] דער בורא כל עולמים זאָל געבן א כַּח פֿאַר צִדִּיקִים [אז] זיי זאָלן קענען מַחְזִיר בְּתִשּׁוּבָה זיין [אידן],

אַלְקִיךְ וגו', וזולת זה, והגיד להם גם כן מפי הגבורה בהקדמותיו וסיבותיו, ושיקדים אותו האיש ליישר לו הארץ, והוא אֶלְיָהוּ. והודיע להם שהאיש ההוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה, אבל יסלק ויסיר החמסים וכו', כל הנקרא בשמו הכל יתיחסו אל האמת והתורה, שהיא אב הכל וכו', והוא אמרם (במשנה שם) [שיבוא אליהן] לעשות שלום בעולם.

¹ כדמוכח בגמרא עירובין (מג). שיבוא יום אחד קודם, עיי"ש. [אמנם יש מדרשים שיקדים ג' ימים, ואכמ"ל].

² ל וז"ל הרמב"ם (תשובה ז, ה): כל הנביאים כולן צוּר על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין, שנאמר (נצבים ל, א-ג) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיכֶם כָּל הַדְּבָרִים וגו' וְשָׁבְתָ עַד ה' אֱלֹהֵיכֶם וגו', וְשָׁב ה' אֱלֹהֵיכֶם [את שבותך ורחמך, וְשָׁב וקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים] וגו'.

³ באיכה רבה (ה, כא): תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה. אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם שלך הוא, תְּשִׁיבָנוּ. אמר להם שלכם הוא, שנאמר שובו אלי וְאֶשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם גַּם ה'. אמרה לפניו רבונו של עולם שלך הוא, שנאמר (תהלים פה, ה) שׁוּבוּנִי אֱלֹהִי יִשְׁעֵנִי, לִכְךָ נֹאמַר תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה. (והמשך דברי המדרש מובא להלן בהערה לו).

⁴ בזאת זכרון פרשת תזריע (ד"ה אשה): דהנה כתיב שובו אלי וְאֶשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם, ואיתא במקום אחר תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה, והאיך יתקיימו שני הפסוקים. אך הכוונה תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי בדרך וְנִשְׁוֹבָה, כי בידך אפשר לעשות הכל, שתתן בהצנע הרהור תשובה בלבינו להיות התעוררות מאתנו. לְמַשָּׁל תעזור לְצִדִּיקִים לפעול נסים ונפלאות, להחזיק האמונה, ולהבטיח לב ישראל אל ה' ולהתחברות צדיקים המדריכים בדרך ישרה, וכיוצא בזה. וזה תְּשִׁיבָנוּ בדרך וְנִשְׁוֹבָה, להיות מאתנו התעוררות, הוא לטובה גדולה. וכמו שנאמר (תזריע יב, ב) אֲשֶׁה פִּי תִזְרִיעַ [וְיִלְדָה זָרָה], מה שאין כן איש מזריע תחילה. בדרך משל כי הקב"ה נקרא איש וכנסת ישראל נקרא אשה, ולכן בגאולת מצרים שהיה [התעוררות] מה' לבד וכו', ועל כן סירב משה וכו', ועל כן מבקש ה' שנשוב אנו, להיות אשה מזרעת תחילה וכו' [עיי"ש עוד].

ועוד שם פרשת עקב (ד"ה יהי חסדך): דהנה פירשנו על פסוק שובו אלי כו', וכתוב תְּשִׁיבָנוּ אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה, האיך יתקיימו ב' הפסוקים, כי הם רוח הקודש. אך קשה באמת הלא הקב"ה חפץ חסד הוא, יחזיר הוא בעצמו אותנו בתשובה, כמו שאנו אומרים תְּשִׁיבָנוּ אֱלֹהֵי. והתירוץ, דכתיב אֲשֶׁה פִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָרָה, כן גם כאן אם יבוא תחילה מאתנו יהיה טוב יותר, וגאולה שלימה בפרהסיא ברחמים גדולים, על כן אמר יתברך שובו אלי כו', ואנחנו מבקשים תְּשִׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵי בהצנע להיות וְנִשְׁוֹבָה, כי אתה הכל יכול שתהיה 'מלמעלה' ותהיה נקרא 'מלמטה', לְמַשָּׁל יתן סיוע להמסייעים לבאים לטהר, וכן לְצִדִּיקִים של כל דור לפעול נסים ונפלאות וכיוצא, כדי שיתקרבו בני ישראל להבורא ברוך הוא, וזה תְּשִׁיבָנוּ ה' כו' וְנִשְׁוֹבָה.

וכן כתב בספרו דברי אמת (לקוטי תהלים, ד"ה יהי חסדך) כמעט כלשונו בפרשת עקב, אלא דשם סיים לבסוף: ואפשר שמעתי זה מהרבי [רבי שמעלקא] ז"ל שהיה רב בניקלשפירג אצל כן.

ממילא וועט עס טאקע קומען דורך אידן פריערער, און ס'וועט 'דאך' קומען דורך אַ
השפּעה אַלקות, ווייל מ'וועט געבן [פון הימל אַ כח] פאַר צדיקים²⁶.

קסו

ובחינה זו יתקיים גם כן בביאת אליהו, שהיה לו כח השפעה אלקות להחזיר את כל ישראל
בתשובה, ויתקיים הן בחינת השׁיבנו ה' ונשובה, והן בחינת שׁובנו אלי ונשובה אליכם

[וכן יתקיים לעתיד ווען] אַליהו וועט קומען מיט אַזאַ השפּעה אַלקות, און ער וועט
מחזיר בתשובה זיין, וועט נתקיים ווערן דער השׁיבנו [ה' ונשובה] מיטן שׁובנו אַלי
ונשובה אליכם, ביידע אינאיינעם.

קסז

לעולם האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט ס'איז בעסער [לכתחילה] אַז אידן הייבן
אָן פריער. אָבער אַז נישט, איז אָבער אַז ווען ס'וועט קומען דורך אַליהו, וועט
נתקיים ווערן די ביידע, די ביידע אויפאַמאַל.

קסח

התחלת ישוב קושיא ח

ולפי זה יש עוד טעם נשגב בענין מיתת נדב ואביהוא בעת חינוך וקידוש המשכן, שכל
זה היה הכנה לביאת אליהו לבשר הגאולה ולהחזיר את ישראל בתשובה לעתיד לבא

[וממילא] איז דאָ נאָך אַ 'גרויסער' טעם [בענין מיתת נדב ואביהוא, שהיה בזה סוד נשגב
כהכנה לצורך גאולה העתידה וביאת אליהו הנביא, וכדי להחזיר את כל ישראל בתשובה שלימה לעתיד
לבא, ולכן היה צריך להיות ענין זה על ידי גדולי הדור ומיודעיו של מקום דייקא, ובשעת חינוך המשכן
וקידוש הבית, שהיתה אז גם ההכנה לבנין דלעתיד²⁷].

קסט

ישוב קושיא ט

ובזה יובן מאמר הכתוב ונקדש בכבד, ומאמר הכתוב בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד. דאומרו בקרבי אקדש,
היינו כפירש"י שנתקדש הבית בקרובו, ואומרו ועל פני כל העם אכבד, קאי על הכבוד שמים שתרבה לעתיד לבא
ע"י ביאת אליהו הנביא. ואומרו ועל פני כל העם רומז כי לעתיד יתרבה כבוד ה' הן בבני ישראל, והן בכל העמים

דאָס איז דער פּשט [בהפסוק] ונקדש בכבד.

[וכן בהפסוק] בקרבי אקדש [ועל פני כל העם אכבד].

דורכדעם [שמתו עתה נדב ואביהוא, יתרבה על ידם לעתיד את כבודו יתברך וקידוש שמו].

קע

[און] דער [כפל הלשון באומרו] ועל פני כל העם אכבד מיינט מען [אויף] שפעטער
[בעת הגאולה העתידה].

דער פּסוק זאָגט דאָ צי נאָך אַ זאך, דְּבָרִים גְּדוֹלִים. [אז] דורכדעם וואָס נָדב
ונָאֲבִיהוּא איז דאָ נִסְתַּלֵּק געוואָרן, דורכדעם, די וועלן [נאכדעם] אַריינגיין אין פֿינֶחָסִין,

ובזכרון זאת פרשת תצוה: הדנה כבר אמורה שהבורא ב"ה אמר שׁובנו אלי ונשובה אליכם, ואנו אומרים
השׁיבנו ה' אליך ונשובה, ומי נצטח, ועוד הלא שני הפסוקים הם רוח הקודש, ושניהם יתקיימו, והיאך הוא. אך
האמת כך, אנו מתפללים שיתן הבורא ב"ה התעוררות כן ברחמיו, שנהיה אנו שבים אליו וישוב אלינו. וזהו
השׁיבנו ה' אליך, באופן 'שנשוב' אנו, כי הוא הכל יכול, כי יעזור לצדיקים שכלל דור לפעול נפלאותיו, להגדיל
אהבתו בלב ישראל, לשוב על ידי זה מאהבה.

²⁶ וכבר האריך רבינו בדבריו בס"ג תצוה תשכ"ז (לשון קדשו רחב), עיי"ש באורך.

²⁷ וכדיבואר עוד להלן באות קעד.

און דאָס וועט זיין אַליהו, [ונמצא כי] נָדָב וָאֲבִיהוּא 'זיי' וועלן קומען מִבֶּשֶׁר זיין [די גאולה] און מִחֲזִיר זיין דעם גאַנצן פֿלל יִשְׂרָאֵל [בתשובה], און ס'וועט אַרויסקומען דער גרעסטער 'פֿבוֹד' שָׁמַיִם וועט דעמאלטס אַרויסקומען פון זיי, פון נָדָב וָאֲבִיהוּא'ן טאַקע. ס'וועט זיין [שהם יהיו] אַליהו, און ס'וועט אַרויסקומען [דערפון] דער גרעסטער פֿבוֹד שָׁמַיִם.

קעא

דאָס מיינט פֿסוק, דאָס איז דעס דאָס אַריכות לְשׁוֹן.
בְּקִרְוֵי 'אַקְדֵשׁ' [קאי על מה שיתקדש שמו בישראל, כשיחזרו כל ישראל בתשובה].
און עקסטערער [איז] וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד, [לרבות אף כל העמים]. ווען ס'וועט זיין [הן] לְקַבֵּל 'אידן', און 'בְּעַמִּים', [נאך אזא צייט ווען] ס'וועט זיין בְּשִׁפְלוֹת הַמָּצָב [כביכול כבוד שמו יתברך], אַזוי ווי [ס'איז] בְּעִיקְבָא דְּמִשְׁחָא 'פֿאר' בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, דעס גרעסטע שִׁפְלוֹת [המצב וחילול שם שמים. ועל ידי ביאת אליהו הנביא] וועט זיין וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד, דאָס וועט זיין דורכדעם [על ידי קדושת נדב ואביהווא שיכנסו בפינחס זה אליהו, במה שמתו עתה בשעת חינוך וקידוש המשכן].

קעב

וזהו ענין וְיָדָם אֶהְרֶן, כי שמה אהרן כששמע גדול הכבוד שמים שעתיד לצאת מבניו על ידי זה ממילא איז געווען וְיָדָם אֶהְרֶן, אַז ער האָט געהערט ס'וועט אַזוינס אַרויסקומען פון זיינע קינדער, [און אז] צו דעם צוועק זענען זיי דאָ 'געבליבן'.

קעג

ישוב קושיא ח

ונמצא כי סיבת מיתתן היה עבור הכבוד שמים הגדול שיתרבה בעולם לעתיד לבא [ולכן נבחרו לזה גדולי הדור דייקא] איבערדעם [סיבת מיתתן] דאָס איז דער פֿבוֹד שָׁמַיִם.
נישט נאָר אינגאַנצן פֿשוט דעס [הטעמים שכבר גילו לנו כחז"ל, נאָר] ס'איז טאַקע אין דעם [ליגט], דאָס האָט נאָך אַ געוואלדיג תועלת אויף שפעטער, אויף לְעֵתִיד.

קעד

ועל זה הכבוד שמים הוא שאמר משה, וידע הייתי שיתקדש הבית במודעיו של מקום, וסבור הייתי או כי או כך, ועכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך
מֹשֶׁה רִבִּינוּ הָאֵט געזען, דאָ וועט עפעס געשען. מ'גייט בויען אַ מִשְׁכָּן, דאָ וועט זיין עפעס אַ הִכָּנָה אויפן בִּנְיָן הָעֵתִידִי.^{לה}
דאָס בִּנְיָן הָעֵתִידִי וועט קומען דורך די בְּשׁוּרָה [של אליהו הנביא], דורכדעם וואָס מ'וועט דארפן מִבֶּשֶׁר זיין [די גאולה. והבין משה כי ממילא] וועט דאָ אַיינער מוזן נִסְתַּלֵּק

^{לה} וז"ל הישמח משה בפרשת פקודי: הדנה יש לתמוה על פעולת משה אדונינו שהוא המשכן, והתורה מלאה מזה כמה פרשיות וכמה סדרים, ומה כל הרעש הזה, כיון שלא היה רק לפי שעה. ○ והנראה לי בזה, כי עיקר עשיית 'המשכן' היה להוריד שכינתו ממעל כביכול, להיות כאן שירת המלאכים וכמו ששמע ישעיה, ובניית 'המקדשים' היה רק העתקה, כמעתיק מכתב ולשון צה, אשר כבר נכתב מפועל חכם בחכמת הלשון, ונמצא אף שהעתק הוא פועל איש אחר, מכל מקום עיקר הפעולה של הראשון הוא. ונמצא המקדשים הן המה העתק מן המשכן וכו'.

ועיין עוד בישמח משה פרשת תצוה (בפסוק תחית למאור) שמבאר על פי משל, כי המקדשים שנחרבו, הכל היה לצורך בענין העתיד, כדי שתוכל הארץ הלזו לסבול גדול הקדושה של בנין העתיד.

ווערן, ער זאל דאָ בלייבן. און פֿינַחָס ויצטרך גם כן לצאת נפשו לשעה, כדי] ער זאל זיין אַנשטאַטס [דעם] אַליהו.

האַט ער [נאָר] נישט געוואוסט פון וועמען.

[וכשמתו בני אהרן, אמר משה] היצט זעט ער [אז] זיי זענען געווען מְסוּגָל צו דעם, נָדָב וַאֲבִיהוּא.

[וזהו שאמר] הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ. דורכדעם אַז אֶקְדֹּשׁ [במידעו של מקום בעת קידוש הבית, מזה יוצא] אַז דער סוף וועט זיין עַל פְּנֵי 'כָּל הָעָם' אַפְּכָד, דורכדעם וועט דאָס זיין, אַז דאָס זאל קומען. איז דאָס אַ גרויסע זאך, עקסטער דעם.

קעה

ישוב קושיא ד, וקושיא ו

ובזה יוכן מה שבמיתת נדב ואביהוא ענו שרפי הקודש מאמר הכתוב הָשִׁיבֵנו ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח. דהכונה שעל ידי ביאת אליהו יתקיים זה הפסוק, ובאופן שיתקיים עמו גם הפסוק שֹׁבוּ אֵלַי וְאִשְׁכּוּבָה אִלֵיכֶם, וכמבואר לעיל על פי דברי הרה"ק מלובלין, שעל ידי כח השפעה אלקות שיושפע לאליהו, יחזיר את כל ישראל בתשובה שלימה. דאָס קען זיין איז דער פֿשֶׁט [בביאור המדרש פליאה לפי הנוסח המובא בישמח משה, דבשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, ענו שרפי הקודש] הָשִׁיבֵנו ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, [אז] ס'זאל זיין אַ בחינה [אז] ס'איז הָשִׁיבֵנו ה' אֵלֵינוּ אַזוי ווי דער לובלינער זאָגט, דער הייליגער לובלינער, [אז ס'וועט זיין השפעת כח התשובה] דורך צדיקים [והיינו על ידי אליהו הנביא] און פונדעסטוועגן [איז] אַז הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וועט דאָס אָננעמען ווי גלייך 'אונז' העט מיר געווען פריער, און מ'האַט מקיים געווען דעם שֹׁבוּ אֵלַי.

קעו

וזה שממשך הפסוק חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, כי אף כשיהיה בבחינת הָשִׁיבֵנו ה' תחילה, יהיה חידוש יָמֵינוּ פֶּקְדָם, דהיינו כאילו הקדמנו לעשות האתערותא דלתתא תחילה, שהוא בחינת שֹׁבוּ אֵלַי [וזהו שנרמז כאן בפסוק] הָשִׁיבֵנו ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח, [און] פונדעסטוועגן חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, ווי גלייך ס'העט געווען [אתערותא דלתתא] 'פון פריער'. דער בורא כל עולמים וועט דאָס אָננעמען אַזוי, אויף דער בחינה פון שֹׁבוּ אֵלַי, מיט דעם הָשִׁיבֵנו ה'.

קעז

וכן לפי מה שדרשו במדרש בפסוק חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, דלעתיד יהיה כבימי עולם כשעדיין לא היה עבודה זרה בעולם. ועי"ז שיתבטלו כוחות המומאה, ויכלו כל ישראל לחזור בתשובה, ויתקיים פשטות הכתוב הָשִׁיבֵנו ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח [און] דער מדרש זאָגט דאָךְ ל^י [פשט אויף] פֶּקְדָם, [דהכונה] אַזוי ווי בִּימֵי נֹחַ [והבל, ווען] ס'איז נאָכנישט געווען קיין עֲבֻדָּה זָרָה בעולם, און [אזוי] ווי ס'וועט זיין לְעֵתִיד. דאָס איז אין פֿשְׁטוֹת אויך אַזוי. [ווייל וויבאלד] דעמאָלטס וועט זיין וְהָאֱלִילִים בָּרוּת יִכָּרְתוּן [תפלת על כן נקרה], ס'וועט נישט זיין [מער קיין עֲבֻדָּה זָרָה בעולם, ויתבטלו כל כוחות

^י באיכה רבה (שם בהמשך): חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, כאדם הראשון, כמה דאת אמר (בראשית ג, כד) וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לִגְן עֵדֶן. דבר אחר חֲדָשׁ יָמֵינוּ פֶּקְדָם, כמה דאת אמר (מלאכי ג, ד) וְעִרְבָה לָהּ מִנְחַת יְהוָה וירושלִיִּים בִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמִית, בִּימֵי עוֹלָם זה משה, דכתיב (ישעי' סג, יא) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מִשָּׁה עִמּוֹ, וּבְשָׁנִים קְדָמִית כשנות שלמה. רבי אומר בִּימֵי עוֹלָם כִּימֵי נֹחַ, שנאמר (שם נד, ט) כִּי מִי נֹחַ זֶאת לִי, וּבְשָׁנִים קְדָמִית, כשנות הבל, שלא היתה עבודת כוכבים עדיין בעולם.

הסטרא אחרא, ממילא] וועט קאָנען זיין חֲדָשׁ יְמִינוֹ 'מִקֶּדֶם', (שיהא נחשב שאנו התחלנו לשוב מתחילה, אפילו כשיהיה גם בחינת) הָשִׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח.

קעח

ישוב קושיא ה

אחד מוהטעמים על מיתת בני אהרן, הוא לפי שגנור כך על אהרן, לפי שעשה העגל (וכמבאר בח"א של הדרוש) דאָס קען זיין איז דער פֿשט [גם בהוספת נוסח המדרש המובא בשאר ספרים, כי שאלו מלאכי השרת אם כן למה קרעת את הים].

[דהנה] לכאורה זיי זענען נִסְתַּלַּק געוואָרן נֶדָב וְאֶכִּיהוּא, די צוויי זון זיינע, דורך דעם חטא [של עשיית העגל, לויט] וואָס כ'האב געזאָגט^ל ווייל מ'האָט נישט מוֹחָה געווען [נגד עובדי העגל, אדער] ווייל ער האָט זיך נישט געלאָזט הִרְגִּיעֵן [שלא לעשות העגל].

קעט

והנה מבואר בדברי חכונ"ל בכוונת הפסוק וְעָבַר בֵּינָם צָרָה, כי מִיכָה שעשה הפסל בימי השופטים, ניצול ממועד הבנין במצרים, ואחר כך עבר עם ישראל בים סוף ופסלבידו, והוא שגם שיצא העגל הזה, כשהשליך לשם המס שהיה כתוב בו עֲלָה שׁוֹר

לעולם אין מדרש תנחומא שטייט^ט אז דאָס עגל איז געקומען דורך מִיכָה, שְׁנַתְמַעַף פונעם בִּנְיָן [בשעבוד מצרים, והוציאו משה משם].

מִיכָה האָט אַריינגעוואָרפן [באָש] דעם טאַוועל פון עֲלָה שׁוֹר [שכתב משה כשהעלה ארוננו של יוסף מן הנילוס], און דאָס עגל איז אַרויסגעקומען דערפון.

און מִיכָה האָט דאָך געהאַט [מיט זיך] אַ פֿסל [בידו בעת עברו בים, ועל זה נאמר] ס'איז געווען עָבַר בֵּינָם צָרָה [זכרי' יא, יא]. ער איז דאָך נאָך אין [מצרים, כבר היה פסל בידו, און] ס'איז דורכגעגאַנגען דעם ים איז דורכגעגאַנגען מִיכָה מיטן פֿסל, אַזוי ווי ס'שטייט דאָך, [אזוי] זאָגן דאָך חכמינו ז"ל^מ.

^{יז} היינו גם כפשטות הכתוב הָשִׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁכַּח, דמיירי בפשוט מענין שייכו כל ישראל בתשובה [אף בלא דרשת המדרש שהוא ויכוח בענין מי יתחיל לעורר התשובה תחילה]. או הכוונה על פשטות משמעות תיבת "כקדם" לפי פשוטו, וכדרך שפירשנו בכאן.

^{יח} בחלק הדרוש לפרשת פרה (הנדפס בחלק א' של הקונטרס).

^ט בתנחומא כי תשא (סימן יט): א"ר ירמיה, כשהביאו הנזמים, תלה אהרן עיניו לשמים, ואמר אֵלֵינוּ נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינֵי הַיִּשְׁכָּבִי בְּשָׁמַיִם (תהלים קג, א), אתה יודע את כל המחשבות שבעל כרחי אני עושה. השליך לאש, ובאו החטומים ועשו בחרטומיהם. ויש אומרים שמִיכָה היה שנתמכך בבנין, מה שהציל משה מן הלבנים. נטל הלוח שכתב עליו משה עֲלָה שׁוֹר כשהעלה ארוננו של יוסף, השליכו תוך הכור בין הנזמים, וַיֵּצֵא הָעֵגֶל גּוֹעָה כשהוא מקרטע וכו'.

^ב בגמרא סנהדרין (קג): מפני מה לא מנו את מִיכָה [בין אותן שאין להם חלק לעולם הבא], מפני שִׁפְתּוֹ מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים [פירש"י: שהיו כל העולם מתארחין אצלו], שנאמר (עין ספר שופטים טז, ח-ג) כל העובר ושב אל הלויים [זה מִיכָה]. וְעָבַר בֵּינָם צָרָה וְהָקָה בֵּינָם גְּלִים, אמר רבי יוחנן זה פסלו של מִיכָה [נשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארוננו של יוסף, בא מִיכָה ונטלו בהחבא, והיינו דכתיב וְעָבַר בֵּינָם צָרָה, כשהעביר הקב"ה לישראל, עבר מִיכָה עמם, שבידו השם לעשות העגל, לישנא אחרינא מִיכָה עשה פסל, והביאו עמו כשעברו ישראל הים]. תניא רבי נתן אומר, מגרב לשילה שלשה מילין [גרב מקומו של מִיכָה, בגרב הוה פסלו של מִיכָה קבוע, ובשילה היה המשכן], והיה עשן המערכה ועשן פסל מִיכָה מתערבין זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדחופו [למִיכָה], אמר להן הקב"ה הניחו לו, שפתו מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים.

ובשמות רבה (מא, א): לָךְ ה' הַצְדָּקָה וְלֹנוּ בִּשְׁתַּת הַפְּנִים (דניאל ט, ז). רבי יהודה אומר, לנו בושת הפנים ושלך הצדקה, ישראל עוברים בים, וכספו של פסל מִיכָה עובר בים, שנאמר וְעָבַר בֵּינָם צָרָה, והיה הים נקרע לפניהם. הוי לָךְ ה' הַצְדָּקָה וְלֹנוּ בִּשְׁתַּת הַפְּנִים.

איז נאך דעמאלטס (בשעת קריעת ים סוף) נאך געוועזן, ס'איז נאך דעמאלטס נאך געוועזן די צרה, ס'איז עבר בים צרה, דרש'נען די חכמינו ז"ל דא פון דעם פסוק בים צרה, אז פסל מ'יכה^{מא} איז מיטגעגאנגען [עמהם בים סוף].

קפ

ולוה שאלו מלאכי השרת על מיתת נדב ואביהוא, דאם חטא העגל גרם עד כדי כך, שמתו בניו של אהרן, אם כן למה קרעת הים לישראל, בעוד שפסל מ'יכה עבר שם בים סוף עמהם

[ולפי זה] קאן זיין, דאס האבן זיי דא גע'טענה'ט [די מלאכי השרת].

אז דער חטא העגל האט אזוינס גורם געווען, אז זיי זענען נהרג געווארן שני בניו. [און] דאס איז דאך נאך געווען פונעם ים, [וועל כן שאלו אם כן] פארוואס האט מען געלאזט גאר מ'יכה'ן, וואס האט מען אים [דורכגעלאזט], אם כן למה [קרעת הים], האט מען דעם גאנצן קריעת ים סוף, פארוואס האט מען זיך נישט דעמאלטס שוין אנגענומען [שלא לקרוע הים] פאר אים, מיט דעם פסל מ'יכה, פארוואס האט מען אים געלאזט [מן השמים]. דהלא מ'יכה] ער האט דא דאס אנגעארבעט.

קפא

[וזהו ביאור המדרש] בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא, האבן זיי געפרעגט למה קרעת הים לישראל [באופן כזה]. מ'האט דאך געשפאלטן 'אזוי' דעם ים, און מ'האט אים דורכגעלאזט. נו וואס האט זיך דא געטון, האט מען דאס גאנצע נישט געברויכט, האט מען שוין דעמאלטס געזאלט זיך שטעלן [מן השמים] מ'זאל נישט לאזן.

קפב

סיום ישוב קושיא ו

ולוה ענו שרפי הקודש, שלא יתמהו כל כך על סיבת מיתתו, כי לגדולה מזו הם מתוקנים,

שמיתתו הוא הכנה שיתקיים לעתיד לבא מאמר הכתוב ה'שיבנו ה' אליה ונשובה חדש ימינו בקדם

ענו שרפי הקודש, איר זאלט אייך נישט איבערשרעקן, אלעס ברויך צו זיין אזוי. דער בורא כל עולמים האט אזוי געפירט, [ווייל ביי] נדב ואביהוא איז נאך דא א גרויסער טעם, [ווייל] דורכדעם וועט ארויסקומען ה'שיבנו ה' אליה ונשובה חדש ימינו בקדם, ס'וועט זיין אליהו [פון זיין], און ער וועט מחזיר בתשובה זיין 'פאר' די גאולה, דאס אלעס וועט ארויסקומען פון דעם. איז דאס אלעס געווען [אזוי מן השמים, ווייל] פון 'דעם' וועט דאס אלעס צום סוף פאררעכטן ווערן.

קפג

ישוב קושיא א

איבערדעם קאן זיין דאס, לאמיר זען, לאמיר דא צוריקגיין צו די בחינה וואס איך האב דא אנגעהויבן צו זאגן [בפסוק] ויהי ביום השמיני וגו', ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת).

ויעיין בבעל הטורים (בשלה יד, כט): חמה מימינם ומשמאלם. חמה כתיב חסר, שהקב"ה נתמלא עליהם חמה על פסל מ'יכה שעבר בים. והיינו דכתיב וְעָבַר בַּיָּם צָרָה, סופי תיבות רמח, שהוא בגימטריא פסל מ'יכה.
^{מא} ענין פסל מ'יכה שהעמידו בימי השופטים, הוא כתוב בספר שופטים פרק יח (יה-לא) עיי"ש.

קפד

מבואר במדרש פרשת תצוה: דלפי שעשה העגל, היה אהרן מתיירא שמא יש בלבו של הקב"ה עליו כלום, "לפיכך" אמר הקב"ה למשה וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי, לרומם ולגדל לאהרן ולבניו בכהונה גדולה, לפי שגלו וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה, ולפיכך הודיעם שאין בלבו של הקב"ה עליו כלום

ס'איז דאָך ידוע, - אַ חידוש, - אין מדרש שטייט דאָס לשון, אין פרשת תצוה טאָקע, אויף דעם פסוק וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְגו' לְקַח פָּר בֶּן בָּקָר. אין איינס פון די מדרשים^{מב} שטייט אין מדרש דאָס לשון אזוי. אַהרן הַכֹּהֵן הָאֵט זיך געפאַרנטן שמא בלבו של הקדוש ברוך הוא עליו, על שעשה את העגל.

האט אים הקדוש ברוך הוא געזאָגט, זאָלסטו ברענגען די קָרְבָּנוֹת (המילואים), פאַרדעם, "לפיכך" ווייל דו שרעקסט דיך פאַר דעם, לפיכך האָט דער בורא כל עולמים טאָקע געהייסן לרוממו ולגדלו, מ'זאָל אים מאַכן פאַר אַ כֹּהֵן גָּדוֹל, 'להודיע' מ'זאָל וויסן אַז ס'איז נתכפר עוֹן הָעֵגֶל, מ'זאָל וויסן.

קפה

ומבואר מזה כי עצם הדבר שנבחר אהרן לכהונה גדולה, בזה היתה ההודעה שאין בלבו של הקב"ה עליו כלום

שטייט (דאָך) אַרויס אין מדרש אַז דער להודיע גייט אַרויף אויף דעם [על מה שנבחר להיות כהן גדול]. מ'האָט אים פאַרדעם געמאַכט אַ כֹּהֵן גָּדוֹל.

קפו

וממילא מובן שפיר דברי רש"י שקרבנות אלו הם 'להודיע' שנתכפר לו עון העגל, והכוונה על עצם הענין מה שנבחר אהרן להיות כהן גדול

[וממילא] איז נישט קיין שום קשׁיָא וויאָזוי ווייס איך פונעם עגל [בן בָּקָר, שנתכפר לו מעשה העגל. ווייל] נישט פונעם קָרְבָּן ווייס איך, נאָר [בכדי] ער זאָל ווערן אַ כֹּהֵן גָּדוֹל האָט מען נאָך געברויכט האָבן דעם קָרְבָּן, און דורך דעם קָרְבָּן וועט ער קענען זיין אַ כֹּהֵן גָּדוֹל, און דורך דעם וואָס ער איז געוואָרן אַ כֹּהֵן גָּדוֹל וועט מען וויסן ער איז נְתַכְפֵּר געוואָרן, ווייל אַז נישט העט מען אים נישט גיווען געמאַכט פאַר קיין כֹּהֵן גָּדוֹל, ווען ס'העט נישט גיווען נְתַכְפֵּר געווען עוֹן הָעֵגֶל העט מען אים נישט גיווען געמאַכט פאַר קיין כֹּהֵן גָּדוֹל.

נישט וועגן קָרְבָּן טאָקע.

[און] דאָס זאָגט דער מדרש^{מג}.

^{כב} בתנחומא תצוה (סימן ע): וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם. זה שאמר הכתוב (תהלים צב, ט) וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָם ה' וכו'. אמר דוד, רבון העולם, משאתה נותן רוממות לאדם, אינה זוה הימנו לעולם. נתת לבית דוד את המלכות, אינה זוה ממנו לעולם וכו', נתת לאהרן את הכהונה, אינה זוה ממנו לעולם, שנאמר (פינחס כה, יג) וְהִיָּתָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה עוֹלָם, לפיכך הקב"ה מצוה ליתן לאהרן רוממות בכהונה גדולה, הוי וְאַתָּה מְרוֹם לְעֵלָם ה'. ומה ראה שיגדל לאהרן ולבניו לקדש אותם, אמר רבי מני דשאב ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי, בשעה שבקשו ישראל לעשות אותו מעשה, אמרו לאהרן קום עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים (תשא לב, א), עמד חור בן קלב וגער בהן, מיד עמדו עליו והרגוהו, ראה אהרן ונתיירא מעצמו, שנאמר (שם ה) וַיֵּרָא אֶהָרֹן וַיֵּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו, הוי קוֹרָא בו וַיֵּרָא אהרן ויבן מִזְבֵּחַ לפניו וכו', מיד נטל שם טס נזם של זהב והשליכו לאור, שנאמר (שם לב, כד) וְאַשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה. והיה אהרן מתיירא שמא יש בלבו של הקב"ה עליו כלום, "לפיכך" אמר הקב"ה למשה וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי, לרומם ולגדל לאהרן ולבניו בכהונה גדולה, לפי שגלו וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה, ולפיכך הודיעם שאין בלבו של הקב"ה עליו כלום. ולקח פָּר אֶחָד, פר כפר על העגל שהוא פר. אֵילִם שְׁנִים, כנגד שני בניו שעתידין למות וכו'.

קפז

ישוב קושיא ב (באופן שני)

ובזה יובן בפשוט מה שאמר לו משה למה אתה בוש, לפי נבחרתך, והלא כל מה שנבחרת להיות כהן גדול, הוא בשביל כך, כדי להודיע שנתכפר לך עון העגל

קאן זיין מיט דעם דער פֿשט, (במה שאמר לו משה) למה אתה בוש - נאך א פֿשט^מ קאן זיין - לפי נבחרתך.

למה אתה בוש, דו שעמסט דין (ווייל) דו האסט געמאכט דעם עגל, (והלא לפי נבחרתך), דו ביסט דאך פארדעם נבחר געווארן (להיות הכהן גדול) כדי דו זאלסט דין נישט שעמען, ביסט פארדעם נבחר געווארן אז מ'זאל וויסן אז ס'איז נתכפר געווארן דער עון העגל. נו וואס דארפסטו דין שעמען, דאס איז דאך וועגן דעם צוועק איז דאך דאס, לפי נבחרתך.

דאס איז אויך א 'תירוץ' (על מה שהיה אהרן מתירא ובוש^מ).

רי

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:
 מ'זאל מתקן זיין וואס מ'האט פוגם געווען.
 מ'זאל מיר זוכה זיין צו א ישועה שלימה.
 השם יתברך ירחם על עמו ועל ארצו.
 מ'זאל מיר געהאלפן ווערן במהרה.
 יאר ה' פניו אלינו, ער זאל דערלייכטן אידישע אויגן און אידישע הערצער.
 מ'זאל זוכה זיין נאך צו דינען דעם באשעפער באמת, און טון דעם רצון הבורא ברוך הוא.

מ'זאל מיר זוכה זיין [צו] אקעגן גיין פני משיח צדקנו, באנפין נהירין, מתוך נחת ושמחה, בקדושה ובטהרה.
 מ'זאל מיר זען די ישועה שלימה, בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^מ ומיושב גם הדיוק הנזכר עוד במזרחי (כמובא לשונו לעיל בסוף הערה ה) דהיכן מצא רש"י זה, והלא לא מצינו לרז"ל בשום מקום שיאמרו אלא שהעגל בא 'לכפר' על מעשה העגל, והיכן אמרו שבא 'להודיע' שנתכפר. אבל לדרכינו הוא מפורש כן בדברי המדרש בפרשת תצוה. [וכן מבואר הענין כאן בדברי יואל].

^מ מלבד הפשט שכבר הזכיר רבינו באופן ראשון לעיל בהדרוש (ונדפס בחלק א' של הקונטרס).

^מ ומיושב היטב הדיוק שבקושיא ב.

